

TARK KODANIK

- Võtab juhtimisotsused enda kätte
- Teeb loomult arukaid asju, mis on ühiskonna hüvanguks ja edenemiseks vajalikud
- Lööb kaasa oma-valitsuse arendamisel
- Toetab otsedemokraatiat ja arukat planeerimist

TARK KODANIK OTSUSTAB ISE!

Olemasolev demokraatlik riigikord ei rahulda enam kaugeltki kõiki tekkinud vajadusi, kirjutab EER büroo juhataja Alvi Rand – lk 2

EESTI RATTARIKKAKS!

Algatuse koordinaator Mari Jüssi arutleb, kuidas vältida linnaruumi hävitavat autotumist ning tagada liikumisruumi jalgrattale ja olemisruumi inimestele – lk 3

VÖISTLEV VÕI ARENDAV KOOL?

TTÜ teadur Katrin Idla arutleb, milline on õpetaja roll Eesti koolis – lk 4

LASTEHOID KUI ABIKÄSI

Kuidas lastehoiuteenus lapsevanematele kättesaadavamaks teha, sellest kirjutab Merit Vaabel – lk 5

ROHELINE KONTOR

Briti suursaadik Eestis Peter Carter avaldab rohelise kontori saladusi – lk 7

SAAGE TUTTAVAKS:

Intervjuu Oliver Meriveega – lk 8

TARGA KODANIKU RETSEPTIKOGU

Arooniasirup – lk 8

Tark kodanik, aeg on küps!

MAREK STRANDBERG

EER eestkõneleja

Kurdetakse, et erakonnad mädanevad nii peast kui kehast. Selline on üks arvamus. On ka arvamus, et kõik erakonnad on mädad, välja arvatud üks erakond. Pole imestada: Orwelli loomade farmi mõttekujundid kükitavad siinses poliitilises kultuuris nagu Sosnovski putked meie looduses.

Õnneks on Eesti poliitmaastik mitmekesine ning kõigil jätkub mida järada. Jäälõhkuja Tarand on parteide jäämeres lahti lükanud selge ja sinise veesiilu parteivabama võimu juurde. Mitte seetõttu, et partei, kui üks kodanikuühiskonna ilminguist, oleks nüüd saatanast. Täiesti saatanast ei ole. Aga nagu öeldakse peituvatki saatan just pisiasjades ja neid pisiasju on parteipoliitikas piisavalt. Nii lähevad valijad valima alati lootuses minna täispangale ja lootuses, et nende valitute lubadused jäävad püsivaiks ja neis lubadustes ei toimu muutusi.

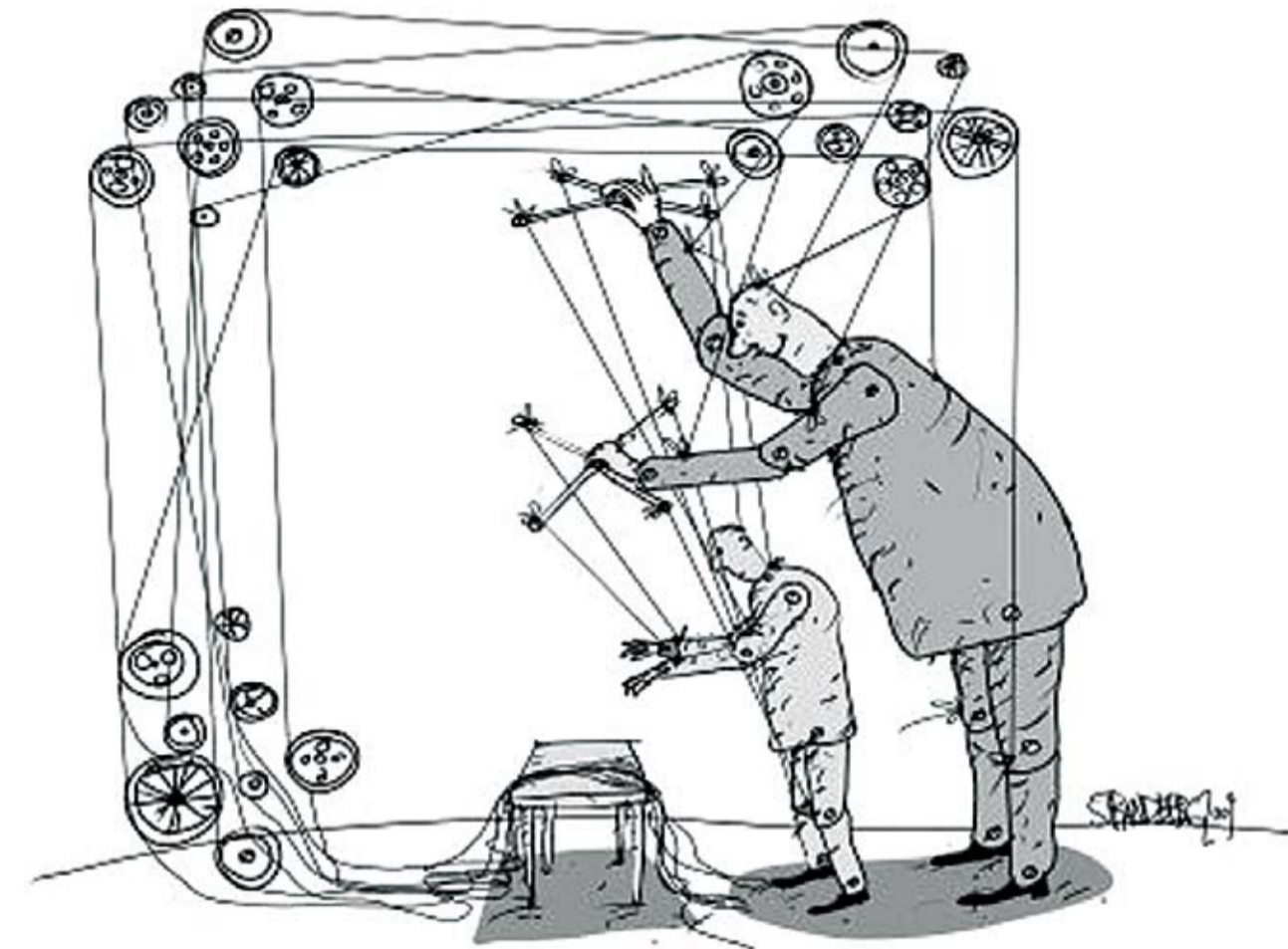
Kogemus, mis on seotud valimistega, on aga sootuks vastupidine: valitud peavad asuma nii koostööle kui oma seisukohtade kohandamisele ja õige pea kaovad osad lubadusist või asenduvad muudega.

Riik, aga ennekõike kohalikud omavalitused, on ikkagi pigem koostöö kui konkurentsi kohaks. Olgem ausad, et pideva võitluse põhimõtte kui arengu alus ei ole ei bioloogilise ega sotsiaalse evolutsiooni kirjeldamisel parim lahendus. Kõik või mitte midagi on viimase mõnesaja aasta ülekonkureeriva inimkultuuri alus. Õnneks mitte kogu inimkultuuri alus.

Otsustamise omapäradest

Õige otsustamine algab õigest tõenäosusarvutusest. Paraku on just see arvutuse pool igapäevaelus varjule jäänud ning vaatamata asjaolule, et on selge, et ühe loteriivõitja kohta tuleb suur hulk kaotajaid, mägitakse loteriid ja käiakse jätkuvalt mängupõrgutes. Eks ikka selle tõttu, et emotsionaalne ootus ja sõltuvus saavad võitu lihtsast tõenäosusarvutusest. Ilmselt nii mõnigi inimene on näinud telemänge, kus võistleja peab ära arvama, mida rahvas arvab. Sageli pole sel arvamusel (kahjuks) tegelikku-sega mingit pistmist.

Nüüd aga väärtuste poolest. Kujutlege olukorda kui teil on rahakotis kaks

sajakroonist sedelit jaajakroonine kinopilet. Kinnu jõudes avastate, et olete pileti kaotanud. Kas keskmiselt inimene ostaks saja krooni eest uue pileti? Ei ostaks, sest ta ei pea väärtuslikuks sama

asja eest kaks korda maksta. Samas, kui teil oleks rahakotis kolmajakroonist ja te sealt kinonimekul üheajakroonise kaotaksite, ostaks enamus inimesi rahumeeli üheajakroonise eest kinopileti. Lõpptulemus oleks ikka sama: üksajakroonine ja üks kinopilet.

Põhiteadmise, et õigeks otsuseks on vaja korrutada tõenäosus väärtusega, tõi meieni Daniel Bernoulli 1738. aastal. Valikuid teeme me paraku aga alati kontekstis. Konteksti muutmisel sooviksime me sageli teha aga uusi valikuid kuid sageli pole see võimalik... olgu siis tegemist börsikursside või ka poliitiliste valikutega. Tahe neid muuta külastab valijaid sagedamini kui võimalus seda teha. Tahe muutusteks sagedasti ja võimalus ainult iga nelja aasta tagant.

Headest koostöövormidest

Mammuti küttimiseks tuli jätta hõimusesed ja hõimudevahelised tülid ja minna toidu nimel mammutit küttima. Individualistlikud kultuurilised variatsioonid kõrvale jättes on taas aeg mammutit küttida.

Mis paneb aga inimesed üheskoos tegutsema? Selge, et mitte asjaolu, et nad lihtsalt kokku viiakse, pannakse, sätitakse. Selleks koostegutsemise eelduseks on tervikpilt mammutist, ninasarvikust,

maailmast, riigist, linnast, vallast. Ja tervikpilt loomulikult ka probleemidest.

Pilk tuleb hoida terav ja vaim värsk... see on targaks kodanikuks olemise paratamatu eeldus. Eeldus, et olla kaitsitud mistahes tüssamises vastu. Visioone tuleb jagada ja need peavad olema samas nii nähtavad kui korrigeeritavad. Eks ikka selleks, et ei tekiks väärti hinnatud riske.

Käsiraamat

Et vältida tagantjäre tarkust väärtuste hindamisel ja valesti hindamisel nõua, et rahvaesindajad võimaldaksid oma otsuseid rahval muuta mitte ainult korralistel valmistel vaid siis, kui selleks on vajadus ja tahe. Vali neid, kes lubavad sisulisi ja võimu jaoks siduvaid rahvahääletusi. Ka selliseid, kus volikogu otsuseid saaks valijad muuta. Kogemus ütleb, et ajakirjanduse, reklaamide ja muu sellise mõjul me hindame väärtusi nihestunult ning parim ravi selle vastu pole loomulikult mitte tensusur vaid rohkem vabadusi. Toeta otsedemokraatiat: kodanike vabadust ja võimalust sekkuda esinduskogu töösse siis, kui see vajalikuks osutub... siis kui valimisloterii pole andnud soovitud tulemust ega vastanud ootusele, et partei saab teha seda, mida on lubanud.

Panusta väärtustele, mis kestavad üle aegade. Vali nii, et su valik annaks aega, mitte ei võtaks seda sinult ja su lähedastelt. Kui ei ole selliseid valitavaid, siis saa ise valitavaks. Osale valimisliidus. Kui sellist, mis siintoodud mõtteid kannaks ja toetaks, pole, siis kutsu see

ellu. See tegeleks aja vabastamisega ning võimaldaks sekkuda otsustamisse. Üksikkandidaadi tähenduses toimivadki just kohalikud valimisliidud ja seda nii oma plaanide ja rahva toetusega. Toimivad üle erakondade ja vaatamata erakondadele. Räägi sellest oma tuttavate ja mõttekaaslastega... looge tervikpilt ja tegutsege. Vaatamata oma senisele kogemusele ja vaatamata sellele, mida te olete seni arvanud ühistegevusest ning poliitilisest tegevusest.

On terve rida pettepilete, nii nagu on pettepiledik ka avatud rahakott, milles on kadunud kinopilet, mis panevad meie väärtuste hindamise mehhanismid proovile. Kohalik poliitika ei ole räpane ning oma juurtes kriminaalseks kalduv, vaid see on ainus võimalus vahetult tegeleda oma vahetu heaoluga. Asju tuleb ja saab ajada emotsionaalselt rõõmsana ning entusiastlikuna. Googeldamine selle artikli kirjutamise ajal sõnapaari-ga «rõõmus poliitik» annab tulemuseks: «Otsing «rõõmus poliitik» ei andnud tulemusi.»

See artikkel on siis esimene, mis sellele sõnapaarile vaste annab. Tehke nii, et neid vastuseid oleks rohkem. Kohe päris palju rohkem.

Et see rõõm saaks tulema tarkadest otsustest ja valikutest. Tarkade kodanike aeg on käes. Head otsused sünnivad arukalt ja ühiselt tegutsedes. Valimised ei ole loterii vaid meie eluolu ja ajakasutust otseselt mõjutav ühistegeline toimingu sisse lisaks iidsele tarkusele ka nooremata ja uuemat. Nii mõne sajandi vanust. Näiteks kasvõi seda, mida rääkis meile Daniel Bernoulli.

«Kohalik poliitika ei ole räpane ning oma juurtes kriminaalseks kalduv, vaid see on ainus võimalus vahetult tegeleda oma vahetu heaoluga.»

Kas olete valmis ulatuslikuks demokraatiaks?

PAUL LETTENS
EER Tallinna valimiskampaania juht

Tallinn on Eesti suurim omavalitsus, mille võimalused on oluliselt suuremad, kui seda seni on rakendatud. Siin tekitab enim tulu, kuid linnaruumi ebaotstarbeka planeerimise tõttu kulutatakse ka enim inimeste aega.

Paremad ja arukamalt koostatud planeeringud ning sõbralikum ja läbipaistvam keskkond ettevõtjatele on Tallinna võimalus, mida kahjuks senini pole piisavalt kasutatud.

Valijad ootavad, et Tallinna asukohast ja Tallinna elanike oskustest tulenevad võimalused oleks kasutusse võetud just linnakodanike huvides.

Võrreldes sissetulekutega on Tallinnas kõige kallim parkimine, küllalt kallis bussipilet ja kiirelt kasvavad kommunaalteenuste hinnad. Sellel on omad põhjused ja sellest päästavad teatud lahendused, mis eeldavad koostööd, huvide mitmekülgsusel põhinevat linna juhtimist ja linnakodanike arvamuste kuuldamist ning arvestamist.

Ainult parteipoliitika lähtuv omavalituste juhtimine pole parim lahendus, seetõttu soovimegi näha ka Tallinna volikogus ning linnavalitsuses poliitilist mitmekesisust ühekülgsuse asemel. Laiapõhjaline koalitsioon võiks olla tugevaks positiivseks tõejuhuks Tallinna arengus. Rohelised soovivad, et linnavalitsemise lähtuks kodanike vajadustest ja oleks otstarbekas.

Koostöö oleks mõttekas, sest igapäevastele pakkuja palju uut ja vajalikku Eesti pealinna tegevusse: nii rahvuslikku mõõdet, läbipaistvamat juhtimist ja ettevõtluskesksust, arusaama inimesele mõeldud linnast ning millisel majanduslikult tulemuslikumal moel saaks toeks olla maaelu edenemisele, mis lõppkokkuvõttes on samuti linnaelanike huvides. Rohelistel on kõik need eesmärgid püstitatud, aga koos tegutsedes tekiks parem sünergia.

Roheliste soov on näha Tallinnas rikkamat demokraatiat ja võimalusel kaasata kogukondi linnavõimu korraldusse kui ka anda linnaelanikele suuremaid volitusi ja võimalusi linna puudutavate otsuste kujundamisel. Soovime näha Tallinna rohelisemana nii linnaplaneeringute ja transpordikorralduse kui ka energiamajanduse ja kliimasõbralikkuse suhtes. Koostöövõimalusi on hulgi ja nende arutamisele soovimegi keskenduda.

Korruptsiooni või mittekorruptsiooni kaalumise koht on meie meelest kohtus ja sinna peaks see töö ka jääma. Oleme veendunud, et vaheldus ja mitmekesisus kuulub mistahes süsteemi terviklikkuse ja tervise juurde. Öö ja päeva, tõusu ja mõõna, suve ja talve järgnemised looduses on loonud mitmekesisuse ja sama peaksime lootma ja ootama ka demokraatlikest valitsemiskorraldustest: võimalusterohkust, ajakohasusest tulenevaid paindlikke muutusi ja sellel põhinevat arengut.

Pakkusime välja meie üldisemad põhimõtted koostööks Tallinnas, mida arutades võiksime üheskoos jõuda targa ja hästi toimiva omavalitsemiseni.

Linna mittepoliitilise või nõ asjatundmisel põhineva juhtimise eelduseks pole mitte ainult parteide omavaheline koostöö vaid kindlasti ja isegi ennekõike ka linnakodanike kaasamine. Arukaks kaasamiseks on aga mõõdapääsmatu anda linna kodanikele võimalus algatada siduvaid rahvahääletusi. Partei poliitika ühekülgsuse ravimiks on otsedemokraatia ja olgu siis meiepoolseks vastuküsimuseks koalitsiooni pakkujatele, kas sedavõrd ulatuslik demokraatia uuendus on teile vastuvõetav ja kas olete valmis ka seda toetama?

Läbirääkimistel sooviksime keskenduda ennekõike sellele, mida Tallinnas on võimalik hästi ja otstarbekalt ära teha, mitte arutada, miks ja kuidas see senini võimalik pole olnud.

Tark Kodanik otsustab ise!

ALVI RAND
EER büroo juhataja

Demokraatiale on läbi aegade omistatud erinevaid omadusi. «Kreeklased pidasid enesestmõistetavaks, et demokraatia on kooskõlas orjusega, Rousseau –, et see on kooskõlas sugudevahelise ebavõrdsusega ja Wollstonecraft –, et see on kooskõlas vaeste õigustest ilmajätmisega.» (J.Wolff 1996: 108)

Nõustun seisukohaga: «tänapäeval on üldlevinud arusaam - demokraatia on see, kui tehakse nii, nagu arvan mina. Sest rahvas, see olen mina.» (L.Vahtre Sirp 25.04.2008). Selline seisukoht omakorda viitab ühiskonnaliikmete enesekesksele, kuid samas kõneleb soovist otsustamise protsessis kaasa rääkida. Mõtteavaldusega «mitte kuidagi ei kipu juurduma arusaam, et rahvast kehtastab ja rahva nimel võib kõnelda vaid parlament kui tervik, mitte mõni huvigrupp või 5000 allkirja.» (L.Vahtre Sirp 25.04.2008), ei saa küll kuidagi nõus olla. Vastupidi, parlament saab ja peabki arvestama erinevate huvigruppide ja rahvalgatustega ning üheks võimalikuks kodanike kaasamise viisiks on otsedemokraatia.

Loomulikult ei saa huvigrupp rääkida kogu rahva nimel, kuid samuti ei saa me rääkida toimivast rahva esindamisest esindusdemokraatia läbi, kuna usaldus valitud võimuesindajate vastu puudub. Seejuures «osaluspoliitika teoreetiline väidavad, et ainult aktiivne, demokraatlik kaasatus kõigisse huvipakkuvatesse küsimustesse võib kaasa tuua tõelise vabaduse ja võrdsuse kõigile.» (J.Wolff 1996:113). Sellisteks kaasamise viisideks oleksid esindusdemokraatia, kus kodanikud delegeerivad endi hulgast ühe osa inimesi poliitilisi otsuseid langetama; osalusdemokraatia, kus võimalikult paljud kodanikud ise osalevad neid puudutavate otsuste langetamise juures ja otsedemokraatia, kus kodanikud kaasatakse hääletusprotsessi, näiteks referendumi kaudu.

Otsedemokraatia on meile rohkemal või vähemal määral tuttav sõnaühend, milles sisalduv osalus meid enamikus täna veel puudutanud ei ole. Otsedemokraatia võimalustest tegelik arusaam kas puudub või on tekkinud üksikute Tallinna KOV tasandil läbi viidud katsetuste kajastamisel meedias, ning pigemini vastuseisu, kui heakskiitu tekitanud. Kodanike kaasamine otsuste langetamise protsessi on iseenesest väga demokraatlik ja tänuväärne, kuid mitte veel loomulik tegevus Eesti ühiskonnas. Vaatamata tänaseks välja kujunenud vajadusele, muuta seni kehtinud ja hetkel veel olemasolevaid poliitilisi otsustusmehhanisme nii riigi, kui ka KOV tasandil, kohtame samas muutustele vastuseisu nii parlamentaarse ehk nn. keskviimu, erakondade võimuliidu, kui ka omavalitsuse tasandil. Vastuseisu on selgitatav võimu säilitamise vajadusega.

Olemasolev demokraatlik riigikord ei rahulda enam kaugeltki kõiki tekkinud vajadusi, kuid on hetkel ainus kehtiv kord, mis võimaldab arvamuspalljusust, erinevate huvigruppide- ja vähemusega arvestamist. Just see on põhjus miks me demokraatiat vajame.

Eeldatavalt on igal riigikodanikul huvi kaasa rääkida teda puudutavate otsuste langetamise protsessis. Sellise võimaluse olemasolu seadustamine riigi tasandil peaks olema parim võimalik kodani-

ke kaasamise viis riigi poolt. Seda kummalisem on vastuseisu tekkimine nende samade kaasatavate kodanike poolt – tekitab küsimus, mis on valesi? Võin kindlalt väita, et vaatamata Riigikogu ja KOV valimistel osalemisele, võimalike seaduseelnõude algatamisele kaasa rääkimisele, sisuline otsustusõigus riigi- või KOV juhtimisse Eesti kodanikul puudub.

Samas on olemas rahulolematuse olemasoleva olukorraga, kus praktikas ei kohusta miski ei riigi- ega vallavalitsust kodanike arvamusega arvestama. Kogutud allkirjad mõne kodanikualgatuse toetuseks jäävadki vaid allkirjadeks virtuaalselt või paberandjal. Parimal juhul saab aktsioon hetkelise meediakajastuse ning rändab seejärel ajalukku. Kodanikualgatuse muudab mõjusaks ja võimuesindajatele arvestatavaks osalusdemokraatia, mis annab kodanikualgatusele olenevalt arengutest, võimaluse üle kasutada maakondlikuks või riiklikuks rahvahääletuseks – otsedemokraatiaks. Sõna osalusdemokraatia sisaldab eneses liitsõnana kahte tähendust - osalus ja demokraatia, ning osalusdemokraatias eneses on kaks osapoolt - kaasaja ja kaasatav ehk kaasaja riigi- või KOV võimu esindaja ja kaasatav ehk riigikodanik, KOV elanik.

Küsimus ongi selles, et kaasamisel ja kaasamisel on vahe – kas soovitakse kaasata vaid näiliselt või on tegemist sisulise kaasamisega. Tallinna linnavõimu otsedemokraatikatsetused on paraku osutunud läbikukkumiseks, lõhestades ühiskonnas kultuurinimete suhteid, tekitades meis valearusaama osalusdemokraatia sisust ja tegelikest eesmärkidest. Küsimusepüstitus, mis paneb arvama nagu saarlased, hiidlased või mulgid peaksid kaasa rääkima Tallinna KOV piires asetsevate kultuuriobjektidele rahaeraldamise küsimustes või nagu Tallinna elanikele oleks väga oluline linnaosade kaotamine ja nn Suur-Tallinna loomise küsimus, ei kajasta tegelikult mitte KOV elanike jaoks kriitiliste küsimuste lahendamise soove, vaid poliitilise linnavõimu soove, kas enese otsustusvastutusest vabastamiseks või siis pigemini olemasoleva võimu kinnistamiseks. Võime ju küsida, kuidas seda ära tunda, mis on see, mis eristab ühte kaasamist teisest ehk mis muudab kaasamise sisuliseks ja määrab ära, mis on piisavalt oluline küsimus.

Selleks on küsimuse küsimine rahva

jaoks olulisel teemal ehk esmalt tuleb välja selgitada, milline konkreetne küsimus on ühiskonnas aktuaalne. Sellele järgneb põhjalik avalik arutelu ning spetsialistide kaasamine, rohke teavitustöö ja organiseerimine. Küsitluse sisulise kaasamise tulemusega arvestamine tekitab ja kinnistab usaldust nii poliitikute, kui demokraatliku võimu suhtes tervikuna. Mittearvestamine vähendab seda vähestki usaldust, mis hetkel olemas on. Peamiste ohtudena otsedemokraatia rakendamisel Eesti ühiskonnas on välja toodud ebapiisav probleemteema kajastus ja selgitustöö, vähene nõustajatest spetsialistide olemasolu, küsimuse püstitamise oskamatus, kaasamisprotsessi ärakasutamise võimule pääsemiseks või selle kinnistamiseks ning protsessi takerdumine tehnilistesse küsimustesse jm.

Seega, tulemus sõltub liiga palju küsimuse esitamise viisist ja sellega kaasnevatest asjaoludest. Minu arvates on demokraatia avardamise peamiseks ohuks, sellesama demokraatliku valimismehhanismi läbi võimule pääsenud rahvaesindajate soovimatus nende poolt hääletanud kodanike tegeliku arvamusega edaspidi arvestada. Soovimatus otsedemokraatiat rakendada, ning soovimatus seadus-

tada parlamendisaadiku tagasikutsumise võimalus valija poolt.

On kirjutamatagi selge, et kogu eelnev arutelu ja arvamusevabadus on võimalik vaid tänu sellele, et elame demokraatlikus riigis ja vaid tänu demokraatlikule korrale saame esitada avalikult küsimuse - milleks meile parlament, milleks meile demokraatia?

Lõpetuseks, oluline ei olegi antud hetkel kas esindusdemokraatia, osalusdemokraatia või otsedemokraatia on õigeim kodanike kaasamise viis ega see, kas need viisid on uue võimaliku ühiskonnakorra osa või üleminekueetapp ühiskonnakorralt teisele. Vaid see, et iga küla-, vala- ja linnakodanik saaks seadustatud võimaluse igapäevastes otsustes kaasa rääkida. Oluline on globaalne vajadus muuta ja muutada meid ümbritsevas mitmekesisuses avatumaks, arvestavamaks, demokraatlikumaks. Mida varem see arusaam võimul olevate inimeste jaoks enesestmõistetavaks saab, seda varem hakkavad toimuma ühiskonnas muutuste protsessid uue ja märksa demokraatliku ühiskonna suunas.

«Kodanikualgatuse muudab mõjusaks ja võimuesindajatele arvestatavaks osalusdemokraatia.»

roheline tuli!

Kas tahad öelda sõna sekka oma linna või valla arengus ja valida võimu juurde neid, keda huvitab inimeste hea käekäik?

Kui sind huvitab see, mis toimub sinu kodus, vali Erakond Eestimaa Rohelised.

TOIMETUS

- Katrin Mesilane, peatoimetaja
- ERAKOND EESTIMAA ROHELISED
- Toom-Rüütli 10-3
- katrin.mesilane@riigikogu.ee

Eesti linnu saab rattarikastada

Eestis tuuakse ikka vastuväiteks, et meil pole ju sellist jalgrattakultuuri ja traditsiooni. Kopenhaageni jalgrattakultuur on sada aastat vana. See on nii kujunenud ja seda on viimased 30 aastat ka teadlikult kujundatud – pole järele antud linnaruumi hävitavale autostumisele ja tagatud on nii liikumisruum jalgrattale kui olemisruum inimestele.

MARI JÜSSI
Eesti Rattarikkaks!
algatuse Tallinna
koordinaator

korda aetud kodukohast 6km raadiuses, suurte teedehituste asemel on raha pandud linnatänavate turvaliseks muutmisele ja sundliikluse vähendamisele. Eesti on üle ujutatud kasutatud linnarattastega, mida laevakonteinerite kaupa arenenud jalgrattamaadest sisse tuuakse. Selliseid rattaid julgeb ju ka tänavale parkida. Või siis leiutab eestlane uue rattamudeli, mida pole võimalik varastada. Linnades töötavad rendirattasüsteemid, mille kasutamine on sama lihtne kui mobiiliga helistamine. Kumbas linnas teie elada eelistaksite – auto- või rattarikkas?

Autot ja ratas ei tuleks vastandada

Muidugi on erialasid, kus autost ei pääse ja inimesi, kes ei saa oma autosõite vähendada. Kuid see ei tähenda, et autosõit on täiesti asendamatu. Ka ei tähenda rattarikkas Eesti autosõidu keelustamist, vaid liikumisvabadust jalgsi ja rattaga liikujatele, paremat elukeskkonda ja vähem ummikuid. Väide, et eestlane on juba nii paadunud autokasutaja, et ühistranspordiga ja jalgsi tööl käijad moodustavad marginaalse osa töötajatest, on müüt. Näiteks Tallinnas puudub pooltel peredel isiklik auto, iga päev tehakse Tallinnas rohkem liikumisi jalgsi ja ühistranspordiga kui autodega. Ligikaudu pooled autodega tehtavatest sõitudest on alla 5 km pikkused ja parema planeerimise tulemusel asendatavad ühistranspordi, kõndimise või jalgrattasõiduga.

Eesti väikelinnad on juba praegu üsna rattarikkad, kus nii koolilapsed kui vanemmed oma igapäevaseid käike ka jalgrattaga ajavad. Tallinnal annab veel oma rattarikkust otsida. Praegusele liikluskultuurile ja autostumisele vaatamata on tänavapildis jalgrattaga tööle ja kooli sõitvaid tallinlasi ja tartlasi järjest rohkem. Igas töökohas seisab nurgas mõne töötaja jalgratas ja on firmasid, mis on soetanud töötajatele ametirattaid. Rattaga linnas liikumine vajab harjutamist ja kogemusi nagu ka autoga – tuleb leida endale mugavad ja turvalised marsruudid piki kõrvaltänavaid. Rattasõbralikke lahendusi ei pea jääma linnavalitsuselt ootama, sest väga palju

annab oma igapäevaste valikutega ära teha – istuda ratta selga ja hakata linnas lühemaid otsi sõitma.

Eesti Rattarikkaks! on Eesti Rohelise Liikumise, Uue Maailma seltsi, SA Tallinn 2011, Jalgrattaklubi Vänta aga, Eesti Maaülikooli ning Pärnivabrikü töökoja poolt käivitatud kodanikualgatus, mille eesmärk on innustada linnaelanikke rohkem jalgrattaga liiklema.
<http://www.rattarikkaks.ee>

«Rattarikkas Eesti ei tähenda autosõidu keelustamist, vaid liikumisvabadust jalgsi ja rattaga liikujatele, paremat elukeskkonda ja vähem ummikuid.»

Kultuuri tuleb suunata

Mis on toimunud eestlaste liikumiskultuuriga viimase 20 aasta jooksul? Ühistranspordiga ja jalgsi liikumine on oluliselt vähenenud ja Tallinn on juba rohkem autostunud kui naaberpealinnad Stockholm ja Helsingi. 90ndatel ujutati terve Eesti üle odavate kasutatud Saks ja Hollandi autodega. Teid ja ristmikke planeeritakse nii nagu keegi ilma autota enam kodust ei väljuks. Euroopast eraldatase teehitusprojektidele miljardeid ja valitsuse säästueelarve kärbib kergliiklusteede rahastamist mõnekümne miljonini. Vaevalt, et Eestit nüüd erilise autokultuuriga maaks saab nimetada, kuid ilmselgelt võivad inimeste liikumisviisid 10-20 aasta jooksul kardinaalselt muutuda ja just selles suunas, millesse riik ja linnad investeerivad.

Tehnikaülikooli teedeinsenerid ennustavad, et 30 aasta pärast on Tallinna kesklinnas kaks korda rohkem autosid ja keskmised kiirused praegusest poole väiksemad, linna äärtes laiuvad tohutud ristmikud, nelja ilma kaare järgi nimetatud väilad ja tunnelid. Sama hästi võin ma ennustada, et Tallinnas on 30 aasta pärast kaks korda vähem autoliiklust, et kõik julgevad hommikul kodust jalgrattaga väljuda ja ka oma lapsi jalgrattal teele saata. Inimesed saavad oma igapäevased asjad

Tallinn, vanalinn, Rataskaevu tn. Von Krahli teater on arvatavasti esimesena Eestis teinud oma rattaparkla tihedalt autosid täis pargitud tänaval auto parkimiskoha asemele.

Kuuldavasti on mitmed Tallinna vanalinna asutused saanud innustust sellest linnaruumi väärtustavast lahendusest ja soovivad ka oma külastajate ja töötajate ratas parkimist sarnaselt lahendada

Tallinn, Uus Maailm, Koidu tänav Uue Maailma seltsimaja ümber on alati palju jalgrattaid. Ja veel ka korralikult pargitud. Velokuur töötab ka.

Märjamaa Tegelikult on ümber koolimaja on vähemalt viis suurema või vähema mahutavusega parklat, pilt on tehtud kõige rattarohkemast. Kahjuks oli koolipäev küll juba lõppemas, nii et ratas te reas on näha ka vabu kohti, aga mingi pildi ikka annab

Tartu Maarjamõisa Maarjamõisa haigla külastajatele on nüüd rajatud ilusad rattahoidlad kohe haigla peakuuse juurde, mida juba aprillis aktiivselt kasutati. Pildilt on näha, et osad ratturid eelistavad siiski ka vanu häid poste.

3 Väikest Küsimust

PAUL LETTENS

EER volikogu liige, Tallinna valimiskampaania juht

Missugused märksõnad seostuvad sõnapaariga Tark Kodanik? Palun väikest põhjendust.

Tore kui Tallinn olekski Tarkade Kodanike linn. Linna arendamiseks ja terve elukeskkonna säilitamiseks tuleb pidevalt midagi muuta ja mida põhjalikumalt need tegevused on läbi mõeldud, seda elamisväärsemaks muutub linn ja seda vähem on linnapildis seda, mis häirib.

Töö ja puhkus peab olema tasakaalus. Tark Kodanik soovib kindlasti tööpäeva järgselt lõõgastuda ja selleks oleks hea, kui saaks valmis ehitatud mereäärne kergliikusrada, kus saaks Piritalt rattaga ohuult sõita Rocca al Mareni. Spordi- ja mänguväljakuid peaks üldse majade vahel rohkem olema ja need peaksid olema korras.

Kuidas seostuvad Sinu igapäevane tegevus ja roheline mõtteviis?

Olen erialalt arst ja diplomaat ning ka need tegevused on rohelise mõtteviisiga seotud. Meditsiini kuldreel on, et ära kahjusta patsienti ja rohelised jällegi kutsuvad üles mitte kahju tegema loodusele, on ju ka inimene üks looduse osa. Tähtis ongi tasakaal inimühiskonna arengu ja looduse säilimise vahel. Diplomaadina kogesin teistes riikides, et Roheline erakond on arenenud riikide tunnus. Ühiskonna arendes soovitakse alguses ikka maja, autot ja suurt televiisorit ning alles hiljem hakkab inimene rohkem tähelepanu pöörama oma keskkonnale. Kas vesi ja õhk on puhas ning inimestevahelised suhted korrektid.

Mida teeb Tark Kodanik, et Masu-st välja saada?

Õppima peab ja ennast pidevalt erialaliselt täiendama ning leidma vajadusel võimaluse ka ümberõppeks. Siin peavadki riik ja omavalitsused appi tulema. Käisin hiljuti Vaasas ja nägin, kuidas Täiskasvanute Täiendkoolituse keskuses oli riik panustanud kõige uuemasse tehnoloogiasse, arvutiga metallitöötluse õpetamise, mille läbinu kindlasti tööturul hätta ei jää. Täiendkoolitus vastavalt tööturul vajadusele on hädavajalik. Ja hädavajalik on ka sellele vajadusele kiiresti reageerida. See maksab palju ja siin on kohaliku omavalitsuse ja riigi abi Targale Kodanikule vajalik. Kõige paremini väljenduvad üliõpilased, Masu-st toob välja PoSu, ehk Positiivne Suhtumine.

RODION DENISOV

Tallinna KOV kandidaat EER nimekirjas

Missugused märksõnad seostuvad sõnapaariga Tark Kodanik? Palun väikest põhjendust.

Tark Kodanik on selline kodanik, kes mäletab mitte ainult oma õigustest, vaid ka kohustustest. Samal ajal ta omab piisavalt teadmisi, et panna riiki teda ka austama ning arvestama tema huvidega.

Kuidas seostuvad Sinu tegevus ja roheline mõtteviis?

Olen Mustamäe halduskojtu keskkonnamisjoni esimees ning tegelen keskkonnaprobleemide lahendamisega küllaltki palju. Oma tegevusega püüan viia ka teiste inimesteni vajadust järgida elus rohelise mõtteviisi reegleid.

Mida teeb Tark Kodanik, et Masust välja saada?

Tark Kodanik peab ka Masu ajal elama oma ajuga ja mitte arvestama teiste abil. Omalt poolt, poliitikut peavad aru saama, et nende valijad on Targad Kodanikud, kes kõike näevad ja saavad kõigest aru. Ja nad kindlasti teevad vastavad järelused järgmisteks valimisteks.

Võistlev või arendav kool?

KATRIN IDLA TTÜ teadur

Koolide edetabelid on teinud haridusest spordivõistluse nii nagu tasuline hariduskorraldus püüdis haridusest teha investeringu, õppuritest kliendid ja õpetajatest nende teenindajad. Paraku, hariduse taandamine nii lihtsatele seostele ei toimi. Ei saa ju akvaariumipumbast meisterdada kunstsüdanit ega WC-poti loputuskastist teha tehismagu. Kuigi, teatavad sarnasused on ju ka neil juhtudel olemas.

Ollete ilmselt lugenud koolide edetabeleid, kus koolid õpilaste lõpuksamitulemuste alusel ritta seatakse. Riigieksamitulemuste põhjal, kus kõigile kehtivad samad reeglid ja kõigil on samad küsimused. Nii kooruvad välja eliitkoolid ja siis need mitte-eliitkoolid. Eliitkoolide tunnuseks on see, et seal on õpilastel keskmised eksamid punktid 100% lähedal. Selle kõrge tulemuste tõttu koguvad need koolid populaarsust ning seetõttu õpilasi neisse eliitkoolidesse ka viiakse. Konkursid on äge, esimesesse klassi konkureerib 10 ja rohkemgi õpilast ühele kohale. Eks eliitkoolide juhidki kõnelevad sellest, kuidas nende kool on ikka parim parimate hulgas. Mõni koolijuht on koguni teatanud, et tema kooli lõpetajatest saavad vaid juhid ning et lihtsa töö tegijaid eliitkooli lõpetajate hulgas ei tule. See kõik tekitab ja kinnitab vanemate lootust, et eliitkool annab nende lapsele parima, mida hariduse võimalik saada. Aga kas vaid annab või hoopis ka võtab midagi olulist ära?

Konkursi juurde. Parimatesse parimate koolidest saavad testide tulemusena parimatest parimad õpilased. Nende keskmine hinne on viis ja on selge, et ühele kohale kandideerivatest kümnest ja kümnest õpilastest täidavad eliitkoolide klassipinke testide tulemus-

ena vaid selle hetke viielised. Need, kes ei tee testides ühtegi viga või siis äärmisel juhul teevad vaid ühe viga. Need, peaaegu 100% viielised, lõpetavad tulevikus ka kooli riigieksamid heade tulemustega. Osad neist on siis aga mitte enam 100% viielised ka keskmised neljalised. Mida see siis võiks tähendada? Kas kool on siis 100% viielise lapse võimeid arendanud või hoopis algselt viielise lapse arengut pärssinud? Lisaks paljudele küsimustele on arusaamatu ka see, kuidas saab ühte tabelisse reastada koolid, kuhu võetakse vastu eelvalikuta kõik lapsed ning koolid, kuhu võetakse vaid viielised? Milliseid järeldusi nendest reastamistest teha saab ja kui saab, siis milliseid? Kas eliitkooli õpetajad on kergem või raskem võrreldes tavakooli õpetajaga?

Kes või mis õpetab?

Koolikorralduse ja hariduse võtmeks ei ole mitte koolide paiknemine ja neise vastuvõtutingimused vaid ennekõike õpetajad. Epidemia, mis levis inimese loomupärasest laiskusest ja lodevusest tulenevalt on rumalus, asjatundmatus ning harimatus. Õpetamine nõuab mitte ainult korda ja käsustuste me vaid eelkõige nutikust, teadmisi ja kutsumust. Samal moel nagu teaduseni kehtib uut teadmist ande, teadmista ja töö ning pühendumise korutus. Õpetaja on Õpetaja ennekõike siis, kui ta saab toimida loovalt ja iseseisvalt. Kui tema õpilastelt ei nõuta pikamaajooksu treeningprotsessi keskel tippulemust hoopis sprindis. Õpetaja ei saa olla hea õpetaja liinistöolisena, kelle kohustuseks on täita ette antud reeglente ning mahtuda ministri poolt seatud raamidesse. Kas meist keegi kujutaks ette samal moel toimivat teadlast, kunstnikku, kirjanikku või heliloojat? Sellist, kel on sissetulek vaid siis kui ta kõnnib kultuuriministeeriumi paika pingutatud nõõri ja standardeid mõõda? Kas kunstniku väärtus selgub ajas või iga-aastase maalivõistlusel? Kas õpetamine on arengueelduste loomine ning arengu jaoks vajalike teadmiste-õskuste edasiandmine või on õpetamine pidev võistlus parema koha nimel riigieksami tabelis? Mida ühiskond täna õpetajalt ootab?

Mis võiks edasi saada?

Õeldes «haridus» mõeldakse tavakäsitluses ennekõike hindeid, edetabeleid, koolide suurust ja majanduslikku tõiust, haridust kui investeeringut ja õppimist kui spordivõistlust. Kus ja kuidas on selle kõige juures aga sõnastatud ja ka täpsustatud ning tähtsustatud õpetaja roll? Õpetaja, kui iseseisva ja oma

andeid ja oskusi realiseeriva loova isiku roll?

Seda pole. Õpetaja on omavalitsuse poolt palgatud inimene, kelle loominguine vabadus ja motivatsioon pole riiklikult toetatud. Meie hea kooliharidus baseerub tänasel päeval jätkuvalt õpetajate entusiasmil. Puudub entusiasm ja loovust toetav riiklik süsteem ja karjäärirumud.

Selmet arutada selle üle, kui vähe võiks olla Eestis gümnaasiume ja kui tõhusaks selle tulemusena hariduskorraldus muutuda võiks, oleks pigem põhjust otsida vaimuharimise jõudu just õpetajatest ja nende toetamisest. Arutledes selle üle, kui head on just suured gümnaasiumid, mis imevad endisse lähivaldade õpilased, võiks hetkeks mõelda, mis saab neist lastest, kelle kokkupuude koduga vähenema hakkab. Suured, eliitharidust andvad gümnaasiumid on haridusmudel, mis põhineb arusaamal haridusest kui spordivõistlusest. Sellise, varasemaga oluliselt teistsuguse, mudeli sisseviimine meie väikese rahvaarvuga riigis võib tekitada kasu asemel kahju. Täna- ses maailmas tundub jutt gümnaasiumiharidusest kui millestki erilise ja vaid parimatele kättesaadavast, kohatu. Vastupidi, tänase maailma arenguid jälgides tuleks tõsiselt kaaluda keskhariduse muutmist kõigile kohustuslikuks. Väike riik saab püsida iseseisvana ning edukana vaid tänu targale ja nutikale rahvale, tänu haritud elanikkonnale. Lisaks eelpooltoodule on ju täna teadmata ka plaanitava koolireformi hind. Laste ja õpetajate suurtesse ja ratsionaalsetesse vabrik-koolidese koondamine võib osutada oluliselt kallimaks kui eeldatav sääst ümberkorralduse järgselt. Kaasnevastest sotsiaalsetest ja kultuurilistest muutustest, mida gümnaasiumide sulgemine väiksemates kohtades kaasa võib tuua, me siinkohal ei räägigi.

Parim kapital on loovalt vaba õpetaja

Advokaatide või arstide töö ei ole detailideni reglementeeritud justits- või sotsiaalministeeriumi poolt vaid selle valdkonna edukuse määrab ennekõike asjatundjate loominguilisus, teadmised, oskused ning võimekus. Sama va- jame ka õpetajate puhul. Me vajame õpetajakutset ja sellele vastavat karjäärirumudelit. Sellist mudelit, kus iga loome- ja õpetamisvõimeline isik võiks

kaaluda valikut õpetajakutse kasuks. Inimesed on loomult iseorganiseeruvad ja iseendaga toimetulevad, nii nagu muudki Maa elanikud. Iseorganiseerumiseks peab olema ressursi ning sobivaid olusid.

Õpetajal peaks olema võimalus valida oma karjääris vähemalt kolme haru vahel: kas õpetada lapsi, õpetada teisi õpetajaid või luua õppevahendeid ja õpikuid. See valikuvõimalus peaks olema dünaamiline kogu karjääri jooksul. Sõltumata sellest, mida neist kolmest tegevusest õpetaja harrastab, peab tal seejuures säilima õpetajakutse ja karjäär.

Õpetaja peab olema iseseisev ja sõltumatu. Tema põhipalgala päritolu peaks olema vahetult riigielarve ja loomulikult võivad ja saavad kohalikus omavalitused luua lisatingimusi ja võimalusi õpetajatele. Õpetaja peab olema õpetaja oma võimete ja oskuste tõttu, mitte seetõttu, et koht oli vaba. Korraldus saavutanuna ei peaks õpetaja pidevalt oma staatust ja võimekust aina uuesti ja uuesti tõestama, sest ei haridus ega kultuur ei ole spordivõistlused.

Nii tagame ka õpetajakonna jätkusuutlikkuse, kus vanemad õpetajate hulgas leiavad sobilikku positsiooni ja ühiskonna tunnustuse nagu näiteks emeriteerunud õppejõud ülikoolides.

Mitte koolisüsteem ei vaja reformi vaid õpetajakutset selget sõnastamist ja seadustamist. Mitte koolid ei õpeta õpilasi vaid õpetajad. Õpetajate edetabelit ei trükitä mitte ajalehtedes vaid see on kultuuri loomulik osa. Kõik meist ju teavad tege- likult, kes olid meie koolis head õpetajad. Need õpetajad mäletatakse ja neist räägitakse. Nii nagu tunnustatud heliloojad või kirjanikudki pole edetabelitesse mõõdetud vaid on tunnustatud ja teatud oma igapäevase tegevuse tõttu.

Me ju ei usu oma sisemas, et heade isiklike suhete aluseks perekonnas on korralik maja, autod, kallis nõudekomplekt ja tõukoer, ahvatlev köögimööbel, mullivann, aed, ideaalne prügileping, sateelitvustvõtja ja Pärсия vaibad ning mõned tuntud ja hinnatud autorite maadil või graafilised lehed. Kui üldse, siis loodetakse seda ilmselt üksikujuhtudel, mitte reeglina. Miks küll aga haridusajade korraldamisel tehakse inimese ja kultuuri olemusest kaarega mõõda käivatest eeldustest lähtuvaid järeldusi ja püütakse nende järgi jätkuvalt toimida? Hariduskaupmeeste, hariduskapitalistide ja haridusspordi kohtunikena...mitte lihtsald kultuursete inimestena.

«Väike riik saab püsida iseseisvana ning edukana vaid tänu targale ja nutikale rahvale, tänu haritud elanikkonnale.»

Lastehoid on abiks vanemaile

MERIT VAABEL

Endine Tähekeste lasteaia juhataja

Elu meie ümber on pidevas muutuses ja arengus ning samamoodi on seda ka väikese lapse maailm. Erinevad uuringutulemused näitavad, et lapse esimesed eluaastad on tulevase käitumise kujunemisel äärmiselt suure tähtsusega. Last armastusega kasvatades ning talle turvalist keskkonda ja stabiilsust pakkudes, loome lapse tulevikule vajaliku vundamendi.

Lapse kasvatus algab loomulikult kodust, millest järgmiseks etapiks on juba lasteaed. Täna peame aga kahjuks tõdema, et oma kodulähedasse lasteaeda kohta saada on teinekord päris keeruline.

Lapsed pannakse lasteaia järjekorradesse küll kohe peale sündi, kuid ega seegi veel ei taga seda, et laps õigel ajal saab lasteaeda koha, kuigi kodune olukord on juba selline, et mõlemad vanemad peavad tööle minema.

Sellisel hetkel ollaksegi olukorras, kus lapsevanematel on vaja tööle minna aga last ei ole kukile jätta. Veel keerulisem on olukord aga siis, kui elu sunnil tuleb ühest kohast teise kolida ning seoses sellega tekib ka lapsel lasteaia koha vahetus. Peale uude elukoha kolimist on kodulähedasse lasteaeda kohta saada juba väga keeruline ning suhteliselt õnne peale minemine.

Tihti peale aitavad meid sellisest olukorradest välja just lastehoiud.

Lastehoid on oma ülesehituselt väga sarnane lasteaiale. Mõnes punktis on nõudmised lastehoiule isegi oluliselt rangemad kui lasteaiale, mõnes punktis aga natuke kergemad. Kui lasteaias on sömerühmades üks kasvataja kuni 16 lapse peale ning aiariühmades üks kasvataja kuni 24 lapse peale siis lastehoidudes võib üks kasvataja hoida kuni 5 alla kolme aastast last ning üle 3 aastaseid lapsi võib ühe kasvataja kohta olla maksimaalselt kümme.

Paljud lapsevanemad kiidavad pikikeses lastehoiu rühmas tekkinud loovust ja algatusvõimet, mis on suureks plussiks lastehoiule.

Nõuded lastehoiule on päris tõsised

Lapsehoiuteenuse osutajal peavad olema teenuse osutamiseks sobivad ruumid, kus on võimalikult väike risk lastel erinevate tervisehäirete tekkeks. Ruumides peab olema piisav õhuhänetus, piisav valgustus, nõuetele vastav joogivesi, kanalisatsioon jne. Lastehoiu ruumid ei tohi asuda keldri- ega soklikorrusel.

Lastehoid peab tagama lapsehoiuteenusel oleva lapse hooldamise, arendamise ja turvalisuse vastavalt heale tavale ning lapsehoiuteenuse ohutuse nõuetele.

Lastehoiu ruumide sisustus peab vastama lapse eale ja vajadustele ning olema ohutu ja turvaline. Seal peab olema piisavalt mängimise ja liikumise ruumi, et ohutult läbi viia last aren-

davaid tegevusi. Ühe ruumi (va abiruumid) pörandapindala peab olema vähemalt 8 m² ja õhumaht iga ruumis viibiva isiku kohta peab olema vähemalt 5 m³. Lisaks peab lapsehoiuteenuse osutamise ruumides olema iga ruumis viibiva isiku kohta vähemalt 4 m² mööbliga katmata vaba pörandapinda.

Kui lapsehoiuteenuse osutamisel on mängimiseks ja magamiseks eraldi ruumid, siis peab iga ruumis viibiva isiku kohta magamisruumis olema vähemalt 2 m² ning mänguruumis vähemalt 2,5 m² vaba pörandapinda, mis peab olema lapse liikumist takistavate konarusteta, mitte libe, kergesti puhastatav ja temperatuuriga vähemalt 20 °C.

Lapsehoiuteenuse osutaja peab sisustama lapsele õues erinevateks tegevusteks võimalusi pakkuma ja võimalikult ohutu mänguala. Haljastuses ei tohi olla mürgiste lehtede, õite või viljadega taimi ning ala peab olema piiratud aiaga. Atraktsioonid peavad olema eakohased, turvaliste piiretega, ohutult kinnitatud ja teravate väljaulatavate osadeta. Kiiikede ja liuradade alused on kukkumislööki vähendava turvakattega nagu liiv või turvatamid. Lastehoiu mänguala läheduses ei tohi olla mürrarikaid ega ohtlike ettevõtteid, suure liiklustihedusega ja/või tolmavaid maanteid.

Lapsehoiuteenuse osutaja peab läbi viima laste haigestumise ja vigastuste ennetamiseks ning ruumide ja õue mänguala ohutuse hindamiseks riskianalüüsi. Ruumide valgustuse valgusallikate keskmine valgustatus mänguruumis peab olema vähemalt 300 luk-

si, tualettruumis 200 luksit, treppidel 150 luksit ja magamisruumis 100 luksit.

Lapsehoiuteenuse osutamise päevakava määratakse kindlaks lapsehoidja ja lapsehoiuteenusele õigustatud isiku vahelise kokkuleppe kohaselt, võttes arvesse lapse vanust, vajadusi, sh erivajadusi ja lapsehoiu kestust päevas. Laps peab süüa saama vähemalt iga 3 kuni 3,5 tunni järel.

Lastehoiu hetkeolukord

Lapsevanematele, kes kasutavad lastehoiu teenust on väga suureks boonuseks see, et osa lastehoiu tasust kompenseeritakse kohaliku omavalitsuse poolt, juhul kui lastehoiul on ole-

mas tegevusluba ning kasvatajad on vastava haridusega. Kompenseeritav summa on aga valdade ja linnade loikes suuresti erinev.

Neid vanemaid, kes soovivad oma lapsi viis päeva nädalas lastehoiu, on tegelikkuses väga vähe - tavaliselt jääb laps lastehoiu kaheks kolmeks pikaks päevaks nädalas, laps saab kolm korda päevas süüa ning ka magada. Üheks olulisemaks põhjuseks on selleks liiga kallis hind, mis on kohati 5000 kuni 7000 krooni kuus.

Isiklik kogemus

Olen ise olnud lastehoiu loomise juures ja osalenud selle käivitamise protsessis. Paraku tuleb tõdeda, et ettevõtja jaoks on see keeruline, raske ning rahaliselt päris kulukas projekt. Kallis hobi, nagu lastehoiu pidajad isegi vahel ütlevad. Ainuüksi kõigi seadu-

sest tulenevate nõuete täitmine võtab ära päris suure ressursi.

Kui lastehoiu loomise alguses oli meie suurimaks mureks just nõuete täitmine, siis varsti jõudis kohale tõdemus, et see polegi kõige keerulisem probleem, vaid mureks sai just rahaline ots-otsaga kokku tulemine ning personali hoidmine ja stabiilsus nende vahetumisel. Enne kui järje peale saada ning lastehoiuuna kui ärina kasumit teenima hakata, läheb selleks mitu head aastat. Muidugi või seda ütelda iga äri kohta, kuid probleem ongi just selles, et seda ala ei saa võtta ainult puhta ärina.

Lastehoiuga tegelemine peab tulema südamest. Vaja on palju tahtmist ja soovi seda just laste pärast teha. Kui suuri kasumeid lootma hakata, tuleb suhteliselt kiiresti pettuda.

Kohaliku omavalitsuse ja riigi jaoks oleks lastehoiude toetamine ja lastehoiu võrgustiku loomine ja hea võimalus suhteliselt kiiresti ja ökonoomselt lahendada lastepäevahoiu kohtade nappus. Samuti loob lastehoiude võrgustik lastega peredele võimaluse valida oma eluviisiga haakuvat hoiuvormi ning väikesed kodulähedased rühmad on lastele turvaline ja loomulik kasvukeskkond.

Kohaliku omavalitsuse võiks rohkem toetada väikeste lastehoiude avamist, näiteks ruumide tasuta rendile andmisega või pearaha suurendamisega ning toetada lapsehoidjaks õppimist.

Lõpetuseks tahaks öelda, et lastehoid on vanemate jaoks oluline ning sellele tuleb pöörata rohkem tähelepanu. Tihti peale kasutatakse lastehoiu just sellise vaheetapina, kus oodatakse koha vabanemist lasteaeda. Lastehoid on kindlaks abikäeks paljudele lapsevanematele, kellel lasteaia kohta veel puudub ja igapäevaselt last vana vanemate juurde viia ei saa. Siis on ju väga hea, kui on võimalus oma laps kogenud ja hoolsa kasvataja hoole alla jätta.

3 VÄIKEST KÜSIMUST

KADRI KULBAS

Lelle rahvamaja juhataja

Missugused märksõnad seostuvad sõnapaariga Tark Kodanik? Palun väikest põhjendust.

Esmalt seonduvad märksõnad: elu, väärtus, arukus, alahoidlikkus, koostöö, rahu, areng, tasakaal, huvi, vastutus. Tark kodanik on minu jaoks see, kes väärtustab elu ja sellest tulenevalt on tema jaoks iseenestmõistetav seda hoida ja kaitsta. Ta näeb ja mõistab, et ta ei saa eksisteerida lahus/väljaspool oma loomulikkude elukeskkonda, mistõttu ta ei soovi seda hävitada. Ta tajub, et eksisteerib miski, temast suurem ja tähtsam, mistõttu tal pole põhjust iseenest ülemäära tähtsaks ja eksimatuks pidada. Tark kodanik näeb põhjuseid ja tagajärgi. Ta näeb, mida toodavad tema ja igapäev valikud. Ta ei häbene oma inimloomust, usub oma headusesse, aktsepteerib oma puuduseid ja püüdleb jätkuvalt valikute poole, mis tulevad tema sisemisest õiglustundest ja millest räägib südamehääli. Ta alustab maailma muutmist iseenest võttes vastutuse, ega kuluta aega.

Kuidas seostuvad Sinu tegevus ja roheline mõtteviis?

Hea tunne on, kui mu tegevus ja mõtteviis on omavahel kooskõlas. Sellepärast olen tegevusala valikul vaadanud juba mõnda aega laiemat pilti- mida minu tegevus annab maailmale ja kuidas ma ennast seda tehes tunnen? Hetkel töötan Rahvamajas ning oma töö kaudu on mul võimalus pakkuda inimestele arenguvõimalusi, toetada neid ja eluterveid väärtusi. Maaelu looduse lähedal on väärtuslik. Samas on see ka õrn ning ohus. Inimesed võrrelduvad ning ei tunne enam sidet, neil kaob huvi. Rahvamajade olulisim roll hetkel on minu arvates kogukonna koos hoidmine. Nii loodust kui inimest tuleb hoida, et hoida elu ja järjepidevust.

Mida teeb Tark Kodanik, et Masust välja tulla?

Tark kodanik mõtleb elu üle järele. Ta saab aru, et midagi on ühiskonnakorralduses ikka väga valesti, kui arenguperspektiiv on ehitatud inimeste tarbimise peale, ning tõelised väärtused ja see, mis inimesi tegelikult õnnelikuks teeb, on teisejärguline. Ta saab aru, et kõik siin maailmas on omavahel seotud, ning paljud asjad otsustatakse ära tema eest, temalt endalt küsimata. Sellepärast on talle oluline hoida oma sõitumattust, olgu see siis laenuandjatest, suurtest firmadest, bürokraatiast, meediast või millest iganes, mis teda ahistab. Ta vaatab üle oma valikud ja tarbimisvajaduse ning elab mõistlikult. Kui ta on töö kaotanud ei kaota ta ometi lootust, ning otsib jätkuvalt uusi väljundeid.

HELI PIISANG

Eidapere Kooli direktor

Missugused märksõnad seostuvad sõnapaariga Tark Kodanik? Palun väikest põhjendust.

Sõnapaar «Tark Kodanik» seostub iseseisva otsustusvõimega.

Kuidas seostuvad Sinu tegevus ja roheline mõtteviis?

Roheline mõtteviis on osa minu elustiilist. Pisitarbijana olen loobunud suurest osast kodukeemiast, taimetoitlasena pööran erilist tähelepanu toidu kvaliteedile. Kooli direktorina pooldan alati otsuseid, mis on planeedi ja inimese vahelise pikemaajalise suhte perspektiivis positiivsed.

Mida teeb Tark Kodanik, et Masust välja tulla?

Investeeri endasse, isiklikku arenguse ja kahtlemata vaatab üle oma väärtushinnangud.

3 Väikest küsimust

ANTO LIIVAT

EBSi õppejõud, ERL juhatuses liige

Missugused märksõnad seostuvad sõnapaariga Tark Kodanik? Palun väikest põhjendust.

Tark Kodanik rakendab enda loomupärast võimeid pürgimaks millegi endast suuremani. Ta ilmutab sidusust ümbritseva ja väärikust erinevate rollide täitmisel ning tunneb moraalselt kohustust liiksaks isikliku heaolu kindlustamisele endast midagi ühiskonnale tagasi anda.

Kuidas seostuvad Sinu äritegevus ja roheline mõtteviis?

Tegutsen õppejõuna Estonian Business Schools ja ettevõtjana ärikoolituse vallas. Minu meelisteemade hulgas on sotsiaalse vastutuse teema, sealhulgas ettevõtte keskkonna- ja ressursisäästlik toimimine. Neid väärtusi üritan juurutada nii oma tudengite mõttemaailma kui ka ise järgida oma igapäevases käitumises.

Mida teeb Tark Kodanik, et Masust välja saada?

Tark Kodanik oskab hinnata seda, mis tal on, selmet tunda vaid muret selle pärast, mida ei ole. Tark kodanik suudab ka rasketel aegadel näha uusi arenguvõimalusi, seab endale sihi ja püüdleb visalt selle poole, sest vaid nii on võimalik saavutatud eesmärkideni jõuda.

MARTI RILLO

JCI Go koja liige

Missugused märksõnad seostuvad sõnapaariga Tark Kodanik? Palun väikest põhjendust.

Tark kodanik – seda on mõne märksõnaga seletada üsna raske. Usun, et tark kodanik on aktiivne, tahtejuline, loov, teeb ratsionaalseid otsuseid, on avatud uutele ideedele mõtetele. Tervikuna seostub mulle see sõnapaar edukusega – tark kodanik on tõenäoliselt ise edukas, tarkade kodanikega riik on aluseks edukale riigile. Eraldi küsimus on see, kelle kohta me saame ütelda, et ta on tark ning kuidas need alused edukusele kujunevad. Aga see on rohkem filosofoerimise teema ja seda pari lausesse on üsna raske panna.

Kuidas seostuvad Sinu (äri)tegevus ja roheline mõtteviis?

Ma usun ja loodan, et täna mõeldakse juba igas valdkonnas säästlikuma, rohelisema, ökoloogilisema ellusuhtumise suunas. Infotehnoloogia, milles ise tegev olen, on kindlasti oluline valdkond, mille olemasolu ja loodavate lahendustega rohelisema mõtteviisi toetamiseks – vähem paberimajandust, efektiivsem asjaajamine jne.

Mida teeb Tark Kodanik, et Masust välja tulla?

See seostub siin juba küsitul esimese küsimusega ja see mõnes mõttes miljoni dollari küsimus ning kui teaks sellele vastust, siis meil arvatavasti masu ka poleks. Aga nagu ütlesin, siis tark kodanik on aktiivne ja tahtejõudu täis, ja kui ta suudab seda olla, siis tuleb ka edu.

Loomapidamiskultuurist

ERLE EKS

Kassiomanik, Loomade varjupaiga vabatahtlik

Lemmikloomade võtmine ei ole sugugi nii lihtne otsus kui esmapilgul tundub. Juba enne oma perre neljajalgse sõbra võtmist tuleks leida aeg endasse vaatamiseks ja küsimustele, kas minust saab hea loomaomanik ja kas ma sobin kellegi eest hoolitsema, vastamiseks.

Elkoige tuleb endale aru anda loomavõtmega kaasnevatest kohustustest, seltsiline võetakse ju kogu tema eluks. Kassidel ja koertel on see umbkaudu 15 aastat. Kahjuks jagub endiselt meie seas palju inimesi, kes ei mõista, et nad vastutavad oma lemmikloomade elu ja tervise, tema tegude ning ka tema järglaste eest. Meie inimeste vastutustunde puudumisest annab märku varjupaikadesse ja tänavale kogunenud hüljatud lemmikute arv. Valdavas enamuses on tegemist just endiste kodukasid ja koertega.

Loomavõtmine ei tohiks olla kunagi emotsionaalne välkotsus. Esiteks tuleks järgi mõelda, kas loomakesega tegelemiseks jagub piisavalt aega ja viitsimist. Temaga tuleb päevast-päeva tegeleda: rahuldada tema põhivajadused, nagu söömine, mängimine ja suhtlemine. Seega tuleks enne lemmikloomade võtmist peres kokku leppida, kes hakkab teda toitma, kasvatama ning koerte puhul ka õues ja koertekoolis käima. Sellised kokkulepped tagavad, et loom saab piisava hoolitsuse ja tähelepanu ning temast ei saa eba-meeldivat kohustust. Kutsikas või kassipoeg vajab kindlasti rohkem aega, kan-

natust ja pühendumist, seega võiks tõsiselt kaaluda juba täiskasvanud looma võtmist. Tema iseloom on juba välja kujunenud, ta on rahulikum ning ka elementaarsed viisakusreedid on omandanud. Sestap sobib täiskasvanud loom ka juba vanemale inimesele või perre, kus hinnatakse tasakaalukat seltsilist, kes õõsiti ei mürgeldaks ning ei löhuks kodust vara.

Mõtlemise kulutustele

Lisaks oma aja pühendamisele tuleb peatuda ka lemmikloomade pidamisega kaasnevatel kuludel. Peamisteks kuludeks on toit ja looma tervishoid. Enda kogemusest soovitan investeerida kvaliteettoitudesse, mida saab nii loomapoodidest ning -kliinikutest. Tõsi, see on võib-olla veidi kallim, kuid mida suurem kogus korraks osta, seda odavam. Muidugi võib lemmikule ka ise süüa valmistada, kuid sel juhul tuleb lähtuda konkreetse looma vajadusest. Loomale ei sobi anda jäätmeid peremehe toidulaualt, kuna see toit sisaldab soola, võrte või muid sobimatuid lisaineid. Odav poe-toit ei ole tasakaalustatud sisaldusega, mistõttu sellest põhjustatud tervisehäädade ravimine kujuneb omanikule tunduvalt kallimaks, kui pidev kvaliteettoit-

du ostmine. Näiteks kaasneb marketitoiduga tihti tuhm kasukas, kõõm või karvaajamine. Enamlevinud poe-toidu tagajärjeks näitaks kasside puhul on põieklitide teke. Viimase ravi võib küündida lausa tuhandetesse kroonidesse, millele lisandub suur närvikulu lemmikloomade tervise pärast.

Jätkates lemmikloomade tervishoia teemaatikaga, on looma omanikul kohustus teha iga-aastased vaktsineerimised ning regulaarsed parasiiditõrjed. Vastutustundlik ja tark loomaomanik steriliseerib või kastreerib oma lemmiku, et vältida järglasi. Seda ka siis, kui tegemist on täielikult toas elava loomaga. Toast väljalapsimise või rõdult allahüppamise võib ikka juhtuda ning seda eriti jook-suajal. Jah, operatsioon on kallis, kuid õnneks on see ühehordne kulutus ning edasine elu on nii loomale kui tema omanikule muretutu. Steriliseerimine vähendab muuhulgas ka piimanäärme vähi, emakavähi, munasarjavähi ning emakapõletike tekkeohtu. Jääb ära ka kassipoegade vägisi pealepressimine tuttavatele ning õised kassikonserdid, isaste kasside puhul territooriumi märgistamine või naabri Muki vältimine. Tihti rahvasuus leviv legend, et iga emane kass või koer peab saama täisväärtuslikuks eluks vähemalt üks kord elus poegida, ei

pea paika ning seda võib kinnitada ka iga loomaarst. Kuna praegu on kassipoegade ja kutsikate ületootmine, võiks järglaste saamine jääda vaid tõutunnistusega kasside ja koerte pärusmaaks. Olles vastutustundlik loomaomanik, vähendame tänavloomade arvu.

Üha enam loomaomanikke ja varjupaiku ka kiibistavad väljaantava lemmiku. Pean seda algatavat väga tervitatavaks, sest nii on hõlpsasti võimalik looma leidmisel omanik identifitseerida ning loomake turvaliselt koju tagasi toimetada. Või halvemal juhul võtta vastutusele looma väärkohtleja. Kuigi kasside kiibistamine ei ole kohustuslik, soovitan siiski seda teha. Minu kaks kassi on kiibistatud hoolimata sellest, et tegu on tubaste kassidega. Leian, et minu lemmikud on seda väärt, nad on ju minu pereliikmed. Oma pere heaks ei ole ju millestki kahju.

Kokkuvõtteks

Loo lõpetuseks pöördun varjupaiga teemaatika juurde tagasi. Sinna sattunud looma võtmist ei tasuks karta. Varjupaikade loomadega kokkupuutununa julgen soovitada ka niinimetatud teise ringi loomi, kuna tegemist on ääretult sõbralike ja inimese lähedust otsivate isenditega, kellele ei ole võõrad inimeste harjumused ning elementaarsed kodused reeglid (liivakastis käimise, asjade mittelõhkumine jms). Korraliku varjupaiga kass on terve, ta on saanud parasiiditõrjed, vaktsiinid ning täiskasvanud looma puhul on teostatud ka steriliseerimise või kastreerimise operatsioon ja ta on kiibistatud. Juhul, kui endale looma võtta ei ole võimalik, saab loomasõbra varjupaiga asukaid siiski käidada, käies abiks, olles mõne loomakese vaderiks, viia varjupaigale külakostiks loomatoitu või muud vajalikku või olla muul moel abiks. Kahjuks tuleb enamuses varjupaikades endiselt hukata palju kasse.

Alati on oodatud rahalised annetused. Anneta endale sobiv summa või sõlmi igakuine püsikorraldus Varjupaikade MTÜ kontole SEB pangas 10220068203017. Kui soovid aidata konkreetset varjupaika, lisa selgituse märksõna: Pärnu, Viljandi, Viirumaa või Võru. Lisainfo varjupaikade tegevuse kohta leiad veebilehelt: <http://varjupaik.ee>. Ära ole ükskõikne, märka nõrgemaid meie ümber.

Tark Kodanik võtab lemmiku varjupaigast

TAAVI TUVIKE

koeraomanik ja tõuaretaja

Kui ei ole plaanis võtta endale ustavaks sõbraks, kaaslaseks ja pere lemmikuks kindlasti paberitega tõulooma, oleks äärmiselt vastutustundlik võtta endale lemmikloom varjupaigast. Varjupaikades on nii koeri kui kasse ja kindlasti leiab sealt igaüks endale sobiva sõbra.

Varjupaigast looma võtmine ei ole hoopiski nii riskantne kui on uskult kuuldud. Räägitakse, et sealt saab vaevatud vaimuga koera, kelle on eluraskused teinud kurjaks ja seltsimatuks ning tõenäoliselt viid koju sõbrakesse, kes hakkab terroriseerima, on vägivaldne ja esimesel võimalusel ikkagi jalga laseb. Vastupidi. Varjupaikades töötavad südamega inimesed, oma ala spetsialistid, kes kontrollivad eranditult iga isendi läbi. Loomad ravitakse, vaktsineeritakse, kiibistatakse ja neid jälgitakse vähemalt ühe kuu, et saada selgust nende iseloomust ja käitumistavast. Koera-

rad ja kassid, kes on tõesti elu sunnil muutunud sellisteks, et nad poleks enam valmis minema uude peresse armastavaks liikmeks, ei ole n.ö. «pakkuda». Samuti tutvutakse ka inimestega, kes tulevad sooviga viia endale koju uus kaaslane. Vastutustunne – see on kogu selle toimuingu juhtlauseks.

Varjupaigast saab võtta nii kutsikat-kassipoega kui ka täiskasvanud loomi. Ka täiskasvanud looma võtmine pole hoopiski peaaegu ees vette hüppamine tundmatu kohas. Eelistaks on, et täiskasvanud loomal on iseloom juba välja kujunenud, varjupaiga töötajad saavad iga isendi kohta rääkida, milline on konkreetne loom ja soovitada, milline valikust oleks vastavalt

olukorrale ehk parim. Samuti ei ole täiskasvanud koera võtmisel ohtu, et loodetavast käibus-puudlist kasvab tegelikult lõpuks pühvli mõõtu hiiglane. Sa saad, mis sa näed.

Aga ka kutsika-kassipoja võtmisel varjupaigast on omad kindlad eelised. Sealsed asukad on kõik veterinaaride poolt kontrollitud ja sealt saab kindlasti terve ja kõikidele nõuetele (vaktsiinid, kiibid jne) vastava looma. Turvavaravast ostetud kutsikas ei ole enamasti saanud isegi mitte ussirohtu ja tema tervisliku seisundi kohta pole mingit garantiid.

Varjupaigast looma soovides on alati võimalik enne temaga pikemalt tutvuda – käia temaga kohtumas kor-

duvalt, saab teda jalutama viia, temaga mängida ja pikemalt vaagida, kas te hakkate tulevikus temaga klappima või mitte. Keegi ei pane pahaks kui tulevane uus pererahvas kaalub mitme looma vahel ja teeb alles peale põhjalikku tutvumist ning varjupaiga töötajatega arutamist otsuse selle ainsa ja õige kohta.

«Teise ringi» lemmikloomade kohta on sageli tulnud varjupaikadele tagasisidet, et nad on erakordselt andunud sõbrad. Nad on väga tänuolidud, et neile antakse uus võimalus ja neid võetakse viimaks ometi täieõigusliku pereliikmeks. Raske minevikuga lemmik on valmis tegema kõike topelt, et õigustada talle antud usaldust ja armastab oma uusi peremehi tingimusteta.

Tark Kodanik mõistab, et kui pole esmatähtis tõupaber ega koera-kassinäitused ja puudub ambitsioon tõuaretuseks, on mõistlik teha head neile koertele-kassidele, kellel pole läinud elus teid kõige paremini, anda kodu ja uus võimalus täisväärtuslikuks eluks koduta jäänud loomadele.

Tark Kodanik mõtleb enne lemmikloomade võtmist hoolega läbi oma vajadused, hindab reaalselt oma võimalusi, pakkumaks kodu ja sõprust lemmikloomade ja mõistab selgelt, et koer või kass pole mitte lihtsalt hetketuju rahuldamine, vaid suur hool ja vastutus. Kui kõik on realistlikult läbi mõeldud ja otsus on küps ilma kahtlusteta, siis – Tark Kodanik võtab endale lemmikloomade varjupaigast!

Noored Rohelised julgevad olla rohelised

JAAN VAABEL
Noored Rohelised
juhatuses esimees

Eesti poliitmaastikul on lühikest aega tegutsenud poliitiline noorteorganisatsioon Noored Rohelised, mis panustab nõu ja jõuga jätkusuutliku keskkonna arengusse.

Noorde Roheliste näol on tegemist Eesti poliitilisel maastikul millegi väga värskega, ja mitte ainult selles mõttes, et oleme vanuselt noored. Tegemist on organisatsiooniga, mis ei sea isiklikku ega poliitilist kasu väärtustepüramiidi kõrgematele astmetele, vaid toetab keskkonnasuutlikku arengut, tulletades ühiskonnale meelde, et oma tegude eest tuleb vastutada.

Oma tegevuses järgivad Noored Rohelised Erakond Eestimaa Rohelised toekspidamisi ja põhimõtteid. Noorte Roheliste peamiseks eesmärgiks on noorte aktiivsem kaasamine Eesti poliitikaellu, inimeste keskkonnateadlikkuse tõstmine ja Eesti jätkusuutliku arengu tagamine läbi noorte kaasamise meie kõigi elu puudutavate otsuste tegemisse. Lisaks pakutakse noortele poliitilist kogemust ja kindlasti võib organisatsioonist sirgunud liikmeid tulevikus Eesti poliitilisel maastikul tipptegijate hulgas näha.

Kõrge osalus

Iseäranis tähtsustavad Noored Rohelised poliitilist kultuuri ja selle rakendamist just noorte hulgas. Oluline ei ole, mis erakonda või noortekogusse keegi kuulub, tähtis on inimene ise. Olulised on inimesed ja ühised head ideed ning see, et need ideed teostuksid kõigi jaoks.

Iseenesestmõistetavalt on organisatsiooni liikmed oma ühenduse nägu – rohelised. Kummutas samas mõned üldle-

7.-9. august 2009 toimusid Vormsi saarel Noorte Roheliste suvepäevad. Kolme päeva jooksul toimusid igapäevaste keskkonnaprobleemide ja neile parimate lahenduste leidmise üle. Räägiti ka KOV valimiste teemadel. Muidugi oli hästi palju ka erinevaid lauamänge ning lisaks mängiti korvpalli, jalgpalli, võrkpalli, käidi ujumas Toimusid ka põnevad ekskursioonid saare vaatamisväärsustele.

vinud müüdid: mitmed noored võib-olla arvavad, et kõik Noorte Roheliste liikmed on padurohelised, elavad muldõnнис ega jaga muust maailmast tuhkagi. Nende rahustamiseks võib käsi südamele väita, et see ei ole kohe kindlasti nii. Üldsegi mittegi!

Organisatsiooni liikmed on arukad noored inimesed, kes mõistavad, et inimtegevus on avaldanud looduskeskkonnale tagasipöördumatut kahju. Noored Rohelised on aktiivsed, siirad, koostööaltid ja valmis tulemuste nimel pingutama. Oma organisatsiooni tegemistes loovad liikmed aktiivselt kaasa, osalusprotsent on väga kõrge.

Tegutsevad noored

Noored Rohelised on vaatamata oma noorusele ette võtnud nii mõndagi. Nii arendatakse aktiivset koostööd teiste noorteorganisatsioonidega ja viiakse läbi ühiseid arutelusid. Osaletud on ka mitmel keskkonnateadlikkust tõstvatel üritustel ja kaasatud on noori ka väljapoolest. Korraldatud on erinevaid konkursse ja keskkonna teadlikkust tõstivaid võistlusi.

Noorte Roheliste arvates peitub Eestis keskkonnaprobleemide alge majanduses ja sellest tulenevates protsessides.

Esmaspilgul ei pruugi näha seost majanduse ja keskkonna vahel, kuid pisut süvenedes on näha, et just majandus ongi enamuste keskkonnaga seotud murekohtade põhjustajaks.

Noorte Roheliste juhina pean oluliseks, et just valitsuse tasandil jõutaks kokkulepeteni, mis pidurdaks keskkonnaseisundi halvenemise ning keskkonnaprobleemide ja neile parimate lahenduste leidmise üle. Räägiti ka KOV valimiste teemadel.

Muidugi oli hästi palju ka erinevaid lauamänge ning lisaks mängiti korvpalli, jalgpalli, võrkpalli, käidi ujumas Toimusid ka põnevad ekskursioonid saare vaatamisväärsustele.

Kui leiame meid ümbritseva loodusega ühise keele, lahenevad võib-olla paljud meie probleemid iseenesest või oluliselt lihtsamalt.

Noortel Rohelistel on tänasel hetkel ca 60 liiget, kes osalevad aktiivselt meie noortekogu töös ja panustavad Eesti noorte arengusse. Noored Rohelised osalevad oma esindusega ka KOV valimistel – meie ridadest kandideerib erinevates valdades ja linnades volikogudesse ligi veerand liikmeskonda.

Rohkem infot meie kohta – www.noored-rohelised.ee

Briti suursaadik räägib oma rohelisest kontorist

PETER CARTER
Briti suursaadik
Eestis

Milliseid viise kasutate, et teie saatkonda saaks nimetada «roheliseks» saatkonnaks? Milliseid põhimõtteid järgite?

Kõik põhineb käitumisviiside muutmisel. Tegime 2007. aastal auditi selgitamiseks meie saatkonna ökoloogilise jala jälje suurust ja leidsime palju valdkondi, kus oli võimalik teha väikseid asju, saavutamaks suuri muutusi. Neid väikseid tegusid toetasid sildid ja meeldetuletused: lampide ja arvutite väljalülitamine, loodussõbraliku tee valmistamine (keetes vaid vajalik koguses), energiat säästivate lampide kasutamine (selle eest me võitsime auhinna), paberi ja majapidamisrämpsu õige käitlemine, autovabad päevad, tõhusam kontoriküte, saatkonna roheline meeskond. Oleme säästnud hulga raha, vähendanud tarbimist (nt. vee tarbimine on vähenenud 80% võrra) ja muutnud oma mõtlemisviisi.

Mis motiveerib teie saatkonda olema roheline saatkond? Miks?

Oleme näinud palju vaeva, et levitada Briti valitsuse rohelise mõtteviisi ju-

hendeid ja eeskirju. Seega on ainuõige, et me ise kasutame viise, mida kiidame. Kui me ei tee iseendast eeskujut, siis kuidas me saame eeldada, et teised võtaks meid tõsiselt? Me usume sellesse, mida me teeme ja oleme pühendunud oma käitumise muutmisele. Teame, et me kõik saame anda oma panuse vähendamaks kliimamuutuste ja taastumatute ressursside kasutamise mõju.

Mis on Teie arvamus rohelisest mõtteviisist ja kui tähtis on Teie arvates mõelda reaalse olukorra üle maakeral (kliimamuutustega arvestamine jne.)?

Meil kõigil, indiviidide ja kogukonnadadena, lasub vastutus kaitsmaks ja säilitamiseks meie planeeti ja planeedi lähedal olevaid süsteeme, mis teevad meie

olemasolu võimalikuks. Kliima muutub, nii loomulike loodustüklite kui ka inimeste mõju tõttu. See tähendab, et me peame muutma oma eluviise. Roheline mõtteviis on osa sellest. Me oleme õnnega koos – meil on tehnoloogiad ja finantsressursid tegemaks neid asju lihtsamaks. Ja kui me teeme tarku otsuseid kohe, muudame asjad ka meie laste jaoks kergemaks.

SÄÄSTAME KESKKONDA! ROHELINE ON ELUSTIIL

Selle aasta 10 – 31. augustil korraldasid Noored Rohelised foto- ja joonistusvõistluse. Eesmärgiks oli panna noori rohkem mõtlema oma eluviisile, sest noored on meie tulevik ja just neist sõltub, kas keskkond, milles elame tulevikus, on puhas ja tervislik.

Joonistamise võistluse teemadeks olid: «Mina ja Loodus», «Roheline elu on Cool» ning fotokonkurssi teemaks «Minu Roheline Eesti!» Tõid tulla üle kogu Eesti: Pärnumaalt, Sauest, Keilast, Tartust, Tallinnast ja isegi Vormsi saarelt. Kokku tuli 39 tõi.

Zürri, mis koosnes 12 inimestest, valis 3 tõi, mis nende arvamusel olid parimad.

VOITJAD ON:

- «Mina ja Loodus» kategoorias – Getrud Kõiveer, 4.a, Vormi saar
- «Roheline Elu on Cool» – Liisi Tamm, 7.a, Saue
- «Minu Roheline Eesti!» – Raili Puulokainen, 19.a, Keila

Lähiajal võetakse võitjatega ühendusi ning jagatakse kingitusi. Tulevik on roheline!

Targa kodaniku lihtne retseptikogu sügiseks

Sügis on saabumas, valmivad veel viimased viljad, mis suhu panna sünnivad, andes paremat tervist ja jõudu pimedale vilule ajale vastupidamiseks. Arukas inimene katsub osa sügise küllusest panna purki ja pudelisse, et pikendada mõnusat olemist kodumaa pinnalt kasvanud andidega.

tehtud keelekastet. Sel aastal avastasin, et tikrimari annab aurutades üllatuslikult palju mahla välja.

Läbi aastate on kõigi lemmik olnud aga kirsimaitseline arooniasiiirup, kus suhkrut pole üleliia. Ma ei anna täpset koguste vahekorda, sest selle siirupi tegemine pole täppistöö.

Võimalik, et arooniamarjadest mahla muudmoodi kättesaamine annab paremagi tulemuse, kuid tegemiseks kulub aeg ja vaev on päris heas tasakaalus tulemusega.

Kogenud perenaisel on taolise joojipõhja tegemiseks ridamisi oma nippe, lisada saab muid marju ja vilju, ebaküdoonia sobib näiteks väga hästi.

Küll olen päris kindel, et kirjeldatud siirupi tegemise moodus ei kurna ei perenaist ega peremeest kiirelgi tööajal ebamõistlikult, säravad silmad aga ütlevad oma tänu, kui on saanud maitsta arooniajooki.

AIN KABAL

Peremees perenaise rollis

Minu pere jätab sügisel ja talvel poest saada olevad mahlad ja muud joogid niikauaks täitsa rahule kuni sahvris leidub viimane anum oma aia marjadest ja viljadest

AROONIASIIRUP

- korjata marjad kasvõi kobaratena (korjamise aeg lüheneb tunduvalt võrreldes mari-haaval korjamisega);
- panna marjad suuremasse emailleeritud anumasse, veel parem klaasnõusse, vältimaks mahla hapete reaktsiooni anuma materjaliga;
- marjadele juurde mõned peotäied kirsilehti;
- kallata peale keevat vett kuni marjad on kaetud;
- tugevama tömmise saamiseks võib vahepeal mahla ära nõrutada, keema ajada ja uuesti marjadele kallata, aga sedakaudu hävib päris palju vitamiine kah;
- kui meelest ei lähe, lisada sidrunhapet, suurema portsu peale ikka mitu pakki kohe;
- lasta sel marjade ja vee segul päevakene tömmata, vähemasti järgmise öhtuni;
- kurnata mahl ja kuumutada segades hulka maitse järgi suhkrut, millega ei maksa üle pingutada;
- kuum siirup panna käepärastesse anumatesse;
- nautida igal võimalusel – alandab vererõhku ja annab hea tuju.

Saage tuttavaks: Oliver Merivee, teeb vanadest velodest uued

INTERVJUEERIS ANU VASK EER teabejuht

Kuidas tekkis idee hakata tegelema vanade rataste remondiga?

Jäin Masu ajal olude sunnil töötuks. Otsisin pikalt tööd, aga edutult. Siis otsustasin, et mingi väljapääs peab olema ja hakkasin ise ettevõtlusega tegelema.

Kahjuks ma ise jalgrattaid parandada ei osanud eriti. Panin siis kuulutuse internetti, et otsin rattamehhanikut.

Nii tutvusingi Madisega, kes oli minevikus rattaspordiga tegelenud ja tänu sellele on ta rataste parandamise kohta pealt väga osav.

Kuidas Su lähedased ja pere Sinu uude ametisse suhtuvad?

Alustasin velode äri sel kevadel, oma elutoast. Tütarlapsest korterinaaber ei olnud just väga õnnelik, et õliseid rattajuppe korter täis oli.

Minu ema Tiina tegeleb raamatupidamise poolega. Ta on olnud eluaegne raamatupidaja ja tänu minu uuele ametile olen talt oma ettevõtluseks palju kasulikku õppinud.

Kuidas on siiani läinud?

Praeguseks võin öelda, et kasutatud retrorattad on üllatavalt kuum kaup. Umbes poolteist kuud peale tegevuse algust kutsuti meid Telliskivi Loomelinnakusse. Nüüd on meil seal 160 m² rataste restaureerimis- ja remonditöökoja.

Kuna meil kindlat tööaega seal ei

ole, siis rattaid saavad inimesed vaadata tulla ette helistades.

Kust te rattaid saate?

Põhiliselt ostame oma rattaid kokku eakamate inimeste käest, kellel on kuhugi kuurinurka kasutuna need vedelema jäänud. Paljud rattad on täiesti katkised ja me kombineerime mitmest rattast ühe kokku. Praeguseks hetkeks on umbes 50-60 rattast taaskasutusse läinud. Suurem enamus just vanad nõuka aegsed velod. Rattaostjad on samas just noored. Lisaks rattapoele, tegeleme ka remondi ja kasutatud varuosade müügi. Meil on sinna ajapikku juba paras rataste junkyard tekkinud.

Mis on Sinu tegevuse mõte?

Oleme võtnud eesmärgiks teha äri kus kõik osapooled on võitjad. Inimesed, kelle käest me rattaid ostame, saavad selle eest tasu ja neil on hea meel, et nad ei pea head asja päris ära viskama, et kuuri ruumi juurde saada.

Rattaostjad on õnnelikud, et saavad endale väga soodsalt sõiduvahendi. Keskkond on õnnelik rohelise sõiduvahendi üle, mis ei reosta ega nõua uut tootmist. Ja ka meie oleme õnnelikud, et omame sissetulekut, oleme iseenda peremehed ja et kõik teised on ka õnnelikud.

Tegin just valmis ka www.velonaut.ee kodulehe. Seal on kohe varsti üleval kõik meie müügis olevad velod ja kõik muu info meie kohta.

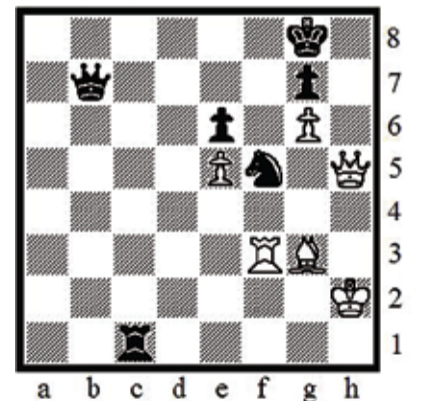
Kui keegi soovib Oliveriga ühendust saada, on võimalik seda teha meiliaadressil oliver@velonaut.ee

MALENURK

Antud partii saab lahendada kahte moodi.

Valge alustab ja võidab ning must alustab ja võidab.

Mõlema õige lahenduse saatute vahel läheb loosirattasse Eestimaa Roheliste soe fiisjakk.

Oma lahenduskäigud saatke e-kirja teel aadressil katrin.mesilane@riigikoogu.ee hiljemalt 10. oktoobriks 2009. aastal.

Koostas Liis Oja

Tark Kodanik